

Nr 232.

Ankom till riksdagens kansli den 1 december 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

(1:a avd.)

Driftbudgeten.

Fjärde huvudtiteln.

1:o) **Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m.** I propositionen nr 288 har Kungl. Maj:t (bilaga 2, punkt 1, s. 9—11 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 20 oktober 1944) föreslagit riksdagen att till Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor.

Innevarande års riksdag har å tilläggsstat för budgetåret 1943/44 anvisat 66 950 000 kronor till Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m., av vilket belopp 9 300 000 kronor avsetts för anskaffning av viss sprängmateriel. Arméförvaltningens tygavdelning har i skrivelse den 12 september 1944 anfört, att utvecklingen med avseende å sprängämnesförsörjningen m. m. medfört, att det med sistnämnda belopp avsedda ändamålet icke kunde ernås utan ytterligare medelsanvisning.

Departementschefen har framhållit, att erfarenheterna numera visat, att det sprängämne varmed man räknat i den till grund för medelsäskandet av 9 300 000 kronor liggande framställningen besitter egenskaper, som gör det mindre lämpligt för avsedda ändamål. Det har därför blivit nödvändigt att med utnyttjande av tillgängligt utgångsmaterial förbättra detta sprängämne samt att övergå till nya sprängämnena. Vidare har det visat sig nödvändigt, bland annat ur säkerhetssynpunkt att nykonstruera materiel av viss typ. Då ifrågavarande sprängmaterielanskaffning fortfarande synes angelägen ur beredskapssynpunkt, har departementschefen funnit sig böra tillstyrka, att medel anvisas för bestridande av de av rådande förhållanden föranledda merkostnaderna. Enligt vad departementschefen under hand inhämtat äro vissa omständigheter i samband med användandet av det sprängämne som

avsågs med den tidigare framställningen för närvarande föremål för undersökning genom statens sakrevisions försorg. Från revisionen har under hand meddelats, att ur revisionens synpunkter anledning till erinran mot den begärda medelsanvisningen icke föreligger.

Departementschefen har räknat med att anskaffningen skall kunna genomföras för en kostnad av sammanlagt högst 2 300 000 kronor, vilka medel ansetts icke böra inräknas i kostnadsramen för försvarets utbyggande under femårsperioden 1942—47.

I skrivelse 1944: 154 (p. 5:o) anmälde riksdagen, att riksdagen beträffande viss i propositionen 1944: 163 under punkten 5 omförmäld materiel funnit hinder icke möta för Kungl. Maj:t att för ändamålet taga i anspråk erforderliga medel av det å förskottsstaten för försvarsväsendet uppförda anslaget till engångsutgifter. I detta sammanhang har departementschefen erinrat, att på grund av föreliggande omständigheter det blivit erforderligt att företaga anskaffning av avsedd materiel i större omfattning än ursprungligen förutsatts, vilket förhållande ansetts böra för riksdagen anmälas.

Utskottet.

Av det av innevarande års riksdag anvisade anslaget av 66 950 000 kronor till ytterligare anskaffning av ammunition m. m. vid armén avsågs ett belopp av 9 300 000 kronor för anskaffning av viss sprängmateriel. Utskottet har uppmärksammat, att denna sprängmaterielanskaffning icke utfallit tillfredsställande och även medfört att frågan blivit föremål för särskild undersökning genom statens sakrevisions försorg. Denna undersökning är ännu icke avslutad. Då det emellertid ur beredskapssynpunkt är nödvändigt, att anskaffningen av ifrågavarande materiel fullföljes, har utskottet icke ansett sig böra framställa någon erinran mot att ytterligare 2 300 000 kronor anvisas för det avsedda ändamålet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Armén: Ytterligare anskaffning av ammunition m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kronor.

2:o) **Armén: Anskaffning av viss teknisk materiel.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2, s. 11 och 12) att till *Armén: Anskaffning av viss teknisk materiel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Arméförvaltningen har gjort framställning om anvisande av ett belopp av 1 200 000 kronor för anskaffning av viss i skrivelsen närmare angiven teknisk materiel.

Ifrågavarande materiel har tidigare kunnat importeras från utlandet. Möjligheterna härför äro numera stängda, men tillverkning av motsvarande materiel har synts kunna ske vid industriföretag inom landet. Den svenska

tillverkningen ställer sig emellertid avsevärt dyrare. Vid uppgörandet av femårsplanen för försvarsväsendet har en dylik extraordinär kostnadsökning icke kunnat tagas i beräkning, vartill kommer att den starka förslitningen under rådande beredskap av ifrågavarande materiel nödvändiggör kompletteringar.

Femårsplanens kostnadskalkyler uppgjordes på grundval av den prisnivå, som rådde den 1 juli 1941. Det förutsattes, att de merkostnader, som förledas av därutöver ökade priser, skulle bestridas genom särskild medelsanvisning till förstärkning av de anslag som i femårsplanen upptagits för materielanskaffning. Principiellt borde, framhåller departementschefen, det anslagsbehov, varom här är fråga, tillgodoses i samband därmed. Emellertid är läget sådant att ett uppskov med materielanskaffningen till den tidpunkt då en sådan utgiftsreglering är möjlig att genomföra icke är av beredskapsskäl möjlig. Med hänsyn härtill och då medelsbehovet närmast är föranlett av rådande krissituation har departementschefen icke velat motsätta sig att särskilt anslag nu anvisas för ändamålet, till vilket anslag hänsyn får tagas vid den slutliga regleringen av vederbörligt anskaffningsanslag. Kostnaderna hava ansetts icke böra belasta den för arméns del av 1942 års riksdag för femårsperioden 1942/47 angivna kostnadsramen.

Departementschefen har funnit möjligheter föreligga att något begränsa den föreslagna materielanskaffningen genom anskaffning i första hand av de typer av ifrågavarande materiel, varav mest trängande behov föreligger. Med hänsyn härtill har medelsanvisningen ansetts kunna nedbringas till 1 000 000 kronor.

Krigsmaterielverket har i sitt remissutlåtande anfört, att svårigheter måhända kunna visa sig föreligga att inom landet genomföra tillverkningen. Skulle så visa sig vara fallet men möjligheter yppa sig att genom import helt eller delvis från utlandet tillgodose det föreliggande materielbehovet lär det, framhåller departementschefen, få ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva, att anslagsmedlen i skälig utsträckning må tagas i anspråk för bestridande av de av importen föranledda kostnaderna.

Med hänsyn till vad i ärendet anförts tillstyrker utskottet, att ett särskilt anslag anvisas för ändamålet. Därest det skulle visa sig möjligt att genom import helt eller delvis tillgodose det föreliggande materielbehovet, lär det såsom departementschefen föreslagit få ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva, att anslagsmedlen i skälig utsträckning få tagas i anspråk för bestridande av de av importen föranledda kostnaderna.

Utskottet.

Utskottets hemställer,

att riksdagen må till *Armén: Anskaffning av viss teknisk materiel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

3:o) **Armén: Vissa befästningsanläggningar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3, s. 12 och 13) att till Armén: Vissa befästningsanläggningar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 10 530 000 kronor.

Riksdagen har å tilläggsstat för budgetåret 1943/44 anvisat ett anslag av 14 335 000 kronor till förevarande ändamål. Överbefälhavaren har nu hemställt, att 11 530 000 kronor måtte ställas till förfogande för fortsatt utbyggnad av befästningsanläggningar under vinterhalvåret 1944/45.

Departementschefen har framhållit, att anledning fortfarande föreligger att vidmakthålla och utöka landets försvarsanstalter av ifrågavarande slag. Mot de föreliggande detaljförslagen har departementschefen i huvudsak icke haft något att erinra. En minskning av medelsbehovet med 1 000 000 kronor, avseende utbyggande av skyddsrum vid vissa flygfält, har emellertid synts departementschefen böra ske. I vad mån befästningsanläggningarna skola komma till utförande måste vidare bli beroende på arbetskraftsförhållandena, och departementschefen förutsätter, att en ingående prövning i detta hänseende kommer att verkställas innan medlen av Kungl. Maj:t slutligt disponeras för avsett ändamål.

Utskottet.

För tillgodoseende av ändamål av den art, varom här är fråga, hava medel tidigare anvisats från förskottsstaten för försvarsväsendet och vid beräkning av innevarande budgetårs förskottsanslag till engångsutgifter har hänsyn tagits jämväl till dylika kostnader. Det nu anmälda medelsbehovet, vilket är föranlett av rådande beredskapsförhållanden, har ansetts böra tillgodoses genom anvisande av anslag å tilläggsstat. Utskottet har icke något att erinra mot det av Kungl. Maj:t sålunda begärda anslaget. Då frågan om befästningsanläggningarnas utförande måste bli beroende på arbetskraftsförhållandena, förutsätter utskottet i likhet med departementschefen, att en ingående prövning i detta hänseende kommer att verkställas, innan medlen av Kungl. Maj:t slutligt disponeras för avsett ändamål.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Armén: Vissa befästningsanläggningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 10 530 000 kronor.

4:o) **Marinen: Modernisering av Sverigeskeppen m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4, s. 13) att till Marinen: Modernisering av Sverigeskeppen m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

För ifrågavarande ändamål har marinförvaltningen begärt ett anslag av 200 000 kronor. Dessa kostnader sammanhånga med att moderniseringsarbetena å pansarskeppen på grund av krigsförhållandena icke kunnat färdig-

ställas vid beräknad tidpunkt, varför merkostnader uppstått dels för vissa provisoriska åtgärder å pansarskeppet Sverige och dels på grund av den sedan år 1939 inträdda allmänna prisstegringen. Med hänsyn till att moderniseringen av fartygen snarast möjligt bör komma till stånd, synas departementschefen medel böra äskas av riksdagen å tilläggsstat. Anslaget har icke ansetts vara av natur att böra inräknas i försvarsbeslutets kostnadsram.

Den för slutförande av de planerade moderniseringsarbetena å pansarskeppen begärda medelsanvisningen finner sig utskottet böra tillstyrka och hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen må till *Marinen: Modernisering av Sverige-skeppen m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor.

5:o) **Marinen: Fartygsbyggnader för kustartilleriet.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5, s. 14 och 15) att till Marinen: Fartygsbyggnader för kustartilleriet å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 80 500 kronor.

Den efter återgång till fredsförhållanden i jämförelse med förhållandena före kriget utvidgade utbildningen inom kustartilleriet har medfört behov av ökat transporttonnage, helst fartyg med större sjövärdighet och lämpade för gång vintertid. Detta behov har ansetts böra tillgodoses genom förhyrning i den mån lämpliga fartyg icke redan stå till förfogande. Marinförvaltningen har nu föreslagit, att för ändamålet skulle förvärfvas ett närmast för Stockholms kustartilleriförsvar avsett fartyg. Fartygets ålder — omkring 30 år — är jämförelsevis hög men fartyget har syntts vara i gott skick och ansetts väl lämpa sig för avsett ändamål. Fartyget är för närvarande under den förstärkta försvarsberedskapen ianspråktaget för militära ändamål. De dagsersättningar, som härför utgått och utgå till rederiet, få gå i avräkning på köpeskillingen såvitt avser tiden från den 1 januari 1942. Då ifrågavarande dagsersättningar komma att uppgå till 69 525 kronor och fartyget åsatts ett besiktningsvärde av 150 000 kronor, skulle för fartygets förvärvande kronan ytterligare utgiva i runt tal 80 500 kronor. Detta belopp har ansetts böra belasta den under femårsperioden beräknade kostnadsramen.

Då förvärv av ifrågavarande fartyg synes erforderligt och förslaget ur ekonomisk synpunkt får anses godtagbart, tillstyrker utskottet, att medel i föreslagen omfattning anvisas av riksdagen.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Marinen: Fartygsbyggnader för kustartilleriet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 80 500 kronor.

6:o) **Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 6, s. 15—19) att till Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 818 000 kronor.

Å riksstaten för innevarande budgetår finnes upptaget ett reservationsanslag av 7 345 000 kronor till Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel. Enligt den för anslaget fastställda staten avses 1 800 000 kronor för viss torpedanskaffning. Motsvarande belopp för budgetåren 1942/43 och 1943/44 utgjorde 1 170 000 kronor respektive 5 250 000 kronor, varför under femårsperioden 1942/47 hittills anvisats tillhoppa 8 220 000 kronor för torpedanskaffning. Enär i försvarsbeslutet, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, beräknades 11 000 000 kronor för ändamålet, skulle vid oförändrat prisläge 2 780 000 kronor återstå att anvisa.

Sedan den 1 juli 1941 hava avsevärda kostnadsstegringar inträtt å torpedtillverkningen. Dessa kostnadsstegringar äro väsentligen att hänföra till ändringar i det allmänna prisläget. Emellertid betingas de delvis jämväl av vissa särskilda med tillverknings- och materialsvårigheter sammanhängande förhållanden. Enär kostnadsstegringarna äro av den art, att de i allt fall icke kunnat förutses i försvarsbeslutets kostnadskalkyler, har departementschefen utgått från att medel för deras täckande skola bestridas utom försvarsbeslutets kostnadsram. Kostnadsökningarna ha, såvitt rör torpeder som avsetts skola anskaffas med anlitande av anslagen till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel för femårsperioden 1942/47, beräknats till i runt tal 4 263 000 kronor. Därutöver har marinförvaltningen anmält en kostnadsstegring om 596 000 kronor med avseende å torpeder att anskaffas med anlitande av fartygsbyggnadsanslag. Detta belopp hänför sig helt till fartygsbyggnader, för vilka medel anvisats före 1942 års försvarsbeslut. De av marinförvaltningen anmälda kostnadsökningarna med avseende å torpedanskaffningen — vilka föranlett att torpeder hittills kunnat beställas i mindre omfattning än som i försvarsbeslutet beräknats — uppgå således till sammanlagt 4 859 000 kronor. Enligt uppgift av marinförvaltningen erfordras den ännu ej anvisade delen av det i försvarsbeslutet för torpedanskaffning beräknade beloppet, 2 780 000 kronor, helt till slutlikvid för redan beställda torpeder. Däremot anser sig ämbetsverket för beställning av ytterligare torpeder kunna disponera ett belopp av 1 736 000 kronor av fartygsbyggnadsanslag, som redan ställts till ämbetsverkets disposition. För nya beställningar å torpeder under femårsperioden 1942/47 skulle alltså, därest förenämnda belopp till täckande av prisstegringar anvisas, kunna disponeras (4 859 000 + 1 736 000 =) 6 595 000 kronor.

Marinförvaltningen har föreslagit, att viss del av anskaffningen skulle avse torpeder av ny konstruktion. En förutsättning härför har emellertid angivits vara, att centrala torpedverkstaden tillbygges, och försvarets fabriksstyrelse har i särskild skrivelse den 18 augusti 1944 för detta ändamål äskat tillhoppa 655 000 kronor. Det synes departementschefen böra undersökas, huruvida icke den nya tillverkningen genom jämkning av tillverkningsprogram-

met beträffande torpeder av äldre konstruktion skulle kunna äga rum utan ytterligare kapitalinvesteringar i torpedverkstaden. Det synes departementschefen böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning härutinnan fatta beslut rörande utläggande av beställningar å torpeder inom ramen för nyssberörda belopp av 6 595 000 kronor.

Av det anförda framgår, att för slutförande av redan beslutad torpedanskaffning ävensom för genomförande av den torpedanskaffning, som här förutsatts, erfordras — utöver redan anvisade medel — dels 2 780 000 kronor, utgörande återstoden av vad som i försvarsbeslutet under anslaget till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel beräknats för torpedanskaffning, dels 4 263 000 kronor, motsvarande kostnadsstegringar å torpeder som anskaffas med anlitande av nämnda anslag, dels ock 596 000 kronor, utgörande kostnadsstegringar å torpeder, för vilka kostnaderna bestriadas från fartygsbyggnadsanslag utom försvarsbeslutets kostnadsram.

Marinförvaltningen har uppgivit, att för innevarande budgetår erfordras sistnämnda belopp om 596 000 kronor ävensom 818 000 kronor av beloppet av 4 263 000 kronor. Mot anvisande av dessa medel å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår har departementschefen intet haft att erinra. Enär beloppet om 818 000 kronor avser merkostnader å torpeder, som anskaffas med anlitande av anslaget till artilleri- och annan teknisk materiel, synes departementschefen detsamma lämpligen böra anvisa under denna anslagsrubrik. Beloppet om 596 000 kronor har däremot ansetts böra anvisas såsom särskilt anslag med beteckningen »Marinen: Merkostnader för viss torpedanskaffning». Härtill återkommer departementschefen under nästa punkt. Anslagen, vilka uteslutande avse kostnadsstegringar, hava ansetts icke böra belasta försvarsbeslutets kostnadsram.

Av ärendet framgår, att sedan den 1 juli 1941 inträtt avsevärda kostnadsstegringar å torpedtillverkningen. Dessa kostnadsstegringar äro dels att hänföra till ändringar i det allmänna prisläget, dels ock betingade av vissa särskilda med tillverknings- och materialsvårigheter sammanhängande förhållanden. De nu anmälda kostnadsökningarna uppgå med avseende å torpeder, för vilka kostnaderna bestriadas från anslaget till anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel, till 4 263 000 kronor och i fråga om torpeder, som anskaffas med anlitande av fartygsbyggnadsanslag, till 596 000 kronor. För innevarande budgetår har sistnämnda belopp ansetts erforderligt ävensom 818 000 kronor av beloppet av 4 263 000 kronor. Utskottet tillstyrker, att medel anvisas för bestridande av de angivna merkostnaderna på sätt departementschefen föreslagit. Under nästföljande punkt gör utskottet hemställan beträffande medelsanvisningen av 596 000 kronor.

Med avseende å nu förevarande punkt hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Marinen: Anskaffning av artilleri- och annan teknisk materiel* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 818 000 kronor.

Utskottet.

7:o) **Marinen: Merkostnader för viss torpedanskaffning.** Under hänvisning till vad utskottet under närmast föregående punkt anfört, får utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 19) hemställa,

att riksdagen må till *Marinen: Merkostnader för viss torpedanskaffning* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 596 000 kronor.

8:o) **Sjökarteverket: Täckning av utgifter för om- och nybyggnad av sjömättningsfartyg.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 8, s. 20) att till Sjökarteverket: Täckning av utgifter för om- och tillbyggnad av sjömättningsfartyg å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 780 000 kronor.

Genom beslut den 22 september 1944 har Kungl. Maj:t ställt det å allmän förskottsstat II för budgetåret 1944/45 under driftbudgeten uppförda anslaget av 780 000 kronor till Sjökarteverket: Om- och nybyggnad av sjömättningsfartyg till förfogande för utförande vid örlogsvarvet i Karlskrona av ombyggnad av sjömättningsfartyget Svalan och nybyggnad av ett kustmättningsfartyg.

Departementschefen har nu föreslagit, att täckning för de sålunda förskottsvis bestridda utgifterna äskas av riksdagen.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker, att för täckning av ifrågavarande förskottsavisning å 780 000 kronor anslag av motsvarande storlek anvisas av riksdagen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Sjökarteverket: Täckning av utgifter för om- och nybyggnad av sjömättningsfartyg* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 780 000 kronor.

Kapitalbudgeten.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

9:o) **Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde.** I propositionen nr 288 har Kungl. Maj:t (bilaga 9, punkt 1, s. 47—50 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 20 oktober 1944) föreslagit riksdagen att till Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

För utsprängning av skyddsrum för de militära administrationsbyggnaderna å Ladugårdsgårde har riksdagen anvisat tillhoppa 900 000 kronor, vilket belopp av Kungl. Maj:t ställts till byggnadsstyrelsens förfogande för att därmed enligt en av styrelsen framlagd plan tillgodose de militära förvaltningarnas behov av personalskyddsrum samt att därutöver bereda plats för vissa civila förråd.

I skrivelse den 10 juli 1944 har byggnadsstyrelsen gjort framställning om anvisande av ytterligare medel för ändamålet. Till grund härför låg en av styrelsen utarbetad ny plan rörande utsprängning av skyddsutrymmen och dessas fördelning, enligt vilken plan i första hand luftskyddsinspektionen skulle tillgodoses med väsentligt större utrymme än som tidigare avsetts för civila behov. Jämväl för krigsarkivets del hade räknats med betydligt större utrymmen än i det tidigare framlagda förslaget, varjämte för vissa andra nytillkommande behov räknats med mindre utsprängningar. Kostnaderna enligt denna plan beräknades med 275 000 kronor överstiga de till förfogande stående medlen.

Byggnadsstyrelsen har sedermera i skrivelse den 28 augusti 1944 — under erinran att i förenämnda belopp om 900 000 kronor och det begärda, ytterligare beloppet om 275 000 kronor icke inräknats kostnader för inredande av de utsprängda bergsskyddsrummen — gjort framställning om anvisande av 1 575 000 kronor för inredande av de för försvarsstaben, krigsarkivet, arméförvaltningen och luftskyddsinspektionen avsedda bergsrummen.

Departementschefen har framhållit, att den utvidgning av tidigare framlagd plan för utsprängningen, som byggnadsstyrelsen framlagt, är till största delen föranledd av civilförsvarets behov av skyddsutrymmen. Enligt inhämtade uppgifter skulle kostnaderna för utsprängning och inredande av bergsskyddsrum för civilförsvarsstyrelsens förråd uppgå till 725 000 kronor, vilka kostnader, framhåller departementschefen, icke stå i någon rimlig proportion till värdet — mellan 1 och 2 miljoner kronor — av den materiel det här är fråga om. Efter samråd med socialdepartementet har departementschefen därför ansett det böra övervägas att på annat sätt tillgodose civilförsvarets ifrågavarande utrymmesbehov. Civilförsvarsstyrelsen bör dock enligt departementschefen beredas möjlighet att tills vidare disponera så stor del av de nu under utsprängning varande skyddsutrymmena, som kan avstås för detta ändamål.

Enligt vad departementschefen under hand inhämtat skulle merkostnaderna för sprängningsarbetena kunna begränsas till 155 000 kronor, därest för civila behov icke avses större utrymmen än varmed tidigare räknats. Av dessa merkostnader belöper största delen på krigsarkivet. Emellertid har, enligt uppgift, vid beräkningarna icke tagits hänsyn till att i anslag till uppförande av nybyggnad för krigsarkivet ingå vissa medel för anordnande av skyddsrum. Då i övrigt utbyggnadsprogrammet bör begränsas inom ramen av för ändamålet redan anvisade medel, har departementschefen ansett sig icke böra tillstyrka ytterligare medelsanvisning för ifrågavarande ändamål.

De av byggnadsstyrelsen för inredning av lokalerna beräknade kostnaderna

ha syntts departementschefen vara påfallande höga. Från styrelsen har emellertid under hand meddelats, att en begränsning av kostnaderna icke är möjlig att vidtaga utan att därigenom skyddsrummens användbarhet för avsett ändamål äventyras. Med hänsyn härtill har departementschefen räknat med att medelsanvisningen begränsas endast i den mån så påkallas av den reduktion av skyddsrumsanläggningen, som av departementschefen i det föregående föreslagits. På grundval av från byggnadsstyrelsen inhämtade uppgifter har departementschefen beräknat det för ändamålet erforderliga beloppet till i nedåt avrundat tal 1 200 000 kronor, vilket belopp äskats av riksdagen.

Utskottet. Även för utskottet förefalla de beräknade kostnaderna för inredande av de utsprängda bergsskyddsrummen väl höga. Då emellertid såsom i ärendet framhållits en begränsning av kostnaderna torde kunna medföra, att skyddsrummens användbarhet för avsett ändamål äventyras, finner sig utskottet, som avlagt besök på platsen, böra i anslutning till vad departementschefen anfört i fråga om behovet av ytterligare bergsskyddsrum å Ladugårdsgärde tillstyrka det framlagda medelsäskandet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ämbetsbyggnad å Ladugårdsgärde å tilläggsstat I* till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Marinförvaltningens delfond.

10:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 2, s. 50—55) medgiva,

att nedan under a. angivna arbeten må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1944/45 för marinen anvisade investeringsanslaget till **Vissa byggnadsarbeten m. m.** av 10 000 000 kronor samt

att nedan under b. angivna merkostnader må bestridas från samma anslag.

a. Ombyggnadsarbeten i vissa förrådsbyggnader å örlogsvarven i Karlskrona och Göteborg. I skrivelse den 28 augusti 1944 har marinförvaltningen gjort framställning om åtgärder för effektivare utnyttjande av förrådsbyggnader vid, bland andra, Karlskrona och Göteborgs örlogsvarv och härför begärt ett anslag av 75 000 kronor. Arbetena ingå såsom ett led i åtgärder som av marinförvaltningen planeras för att vid återgång till fredsförhållanden bereda utrymme för den inventariemateriel som anskaffats under beredskapstiden men äro därjämte betingade av en ur andra synpunkter motiverad revision av uppbördsindelningen vid örlogsvarven. Med hänsyn till angelägenheten av att förrådsutrymmena effektivt utnyttjas för undvikande av nybyggnader samt därtill att förslagens genomförande synes möjliggöra begränsning av tillsynspersonal, har depar-

tementschefen tillstyrkt, att medel anvisas för ifrågavarande byggnadsarbeten. Kostnaderna hava ansetts böra från vederbörligt kvotanslag bestridas inom den beräknade kostnadsramen för marinens byggnader under femårsperioden 1942/47. De beräknade kostnaderna motsvara enligt prisläget den 1 juli 1941 66 000 kronor.

b. Vattenledning för militära anläggningar å Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad. Vid anmälan av propositionen 1943:287 framhöll departementschefen att verkställd utredning visade, att bostadsbristen vid Vaxholms kustartilleriregementes förläggning å Rindön vore mycket besvärande och att statliga åtgärder vore ofrånkomliga. Med hänsyn därtill framlades vissa förslag rörande bostadsbehovets tillgodoseende dels genom ombyggnad och modernisering av befintliga tjänstebostadshus å förläggingsområdet och dels genom nybyggnad av bostäder genom försvarets bostadsanskaffningsnämnds försorg. Departementschefen förutsatte, att jämväl Vaxholms stad skulle medverka till bostadsfrågornas lösande. Riksdagen godkände de föreslagna om- och nybyggnadsarbetena, vilka för närvarande äro under utförande.

En förutsättning för att bostadsfrågan å Rindön skall kunna lösas är emellertid — såsom jämväl framhölls vid anmälan av nyssberörda proposition — att vattenförsörjningen förbättras. Departementschefen har funnit angeläget, att den av 1943 års riksdag beslutade, huvudsakligen för Rindön och Vaxholm avsedda vattenledningen snarast kommer till utförande. Att så icke hittills kunnat ske har sammanhängt med de under de senaste åren rådande särskilda materialsvårigheterna.

Kostnaderna för vattenledningen beräknades i propositionen 1943:287 till 850 000 kronor. Till grund för beräkningarna torde därvid ha lagts prisläget den 1 juli 1942. Enligt nu verkställda kostnadsberäkningar ha kostnaderna beräknats till 980 000 kronor. Av kostnadsökningen hänföra sig 25 000 kronor till planerade bostäder för driftspersonal. Av detta belopp torde 5 000 kronor vara att hänföra till prisstegring sedan den 1 juli 1942, medan kostnadsökningen i övrigt torde sammanhänga därmed att det tidigare beräknade beloppet, även enligt nyssberörda prisläge, av marinförvaltningen bedömts vara alltför lågt. Någon utvidgning av byggnadsprogrammet har alltså icke förutsatts. Den återstående merkostnaden, 105 000 kronor, beror dels på att gummirör icke kunna användas i dykarledningen under Oxdjupet och dels på den sedan nyssberörda tidpunkt inträdda prisstegringen, främst å viss materiel. En ytterligare kostnadsstegring, vilken preliminärt beräknats till omkring 65 000 kronor, är att befara, därest icke gjutjärnsrör av utländsk tillverkning kan disponeras för ändamålet.

Enligt 1943 års riksdags beslut (skr. nr 156, punkt 1:o) må anslag för försvarsväsendet för byggnadsarbeten och markförvärv — om och i den mån anslagen, beräknade på grundval av 1941 års prisnivå, falla inom den med 1942 års försvarsbeslut avsedda kostnadsramen — enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas med belopp, som erfordras för bestridande av

merkostnader på grund av prisstegring. Då en del av den kostnadsökning, som nu beräknas uppkomma med avseende å ifrågavarande företag, icke är att hänföra till prisstegring i egentlig mening, har riksdagens medgivande ansetts böra inhämtas att för bestridande av samtliga förenämnda merkostnader taga vederbörligt investeringsanslag i anspråk.

Vid anmälan av propositionen 1943:287 anförde departementschefen, att den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen syntes böra belastas med allenast de kostnader, som skulle ha uppkommit, om anläggningen avsetts uteslutande för de militära behoven, enligt prisläget den 1 juli 1941 i runt tal 645 000 kronor. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran från riksdagens sida. Enär de kostnadsökningar, som sammanhänga med rådande materialsvårigheter, torde ur nu ifrågavarande synpunkt kunna jämföras med sådana merkostnader, som föranledas av prisstegring i egentlig mening, förutsätter departementschefen ingen annan ändring beträffande belastningen av kostnadsramen än att beloppet 645 000 kronor med hänsyn till förenämnda omräkning av kostnaderna såvitt avser bostäder för driftpersonal bör höjas med 20 000 kronor till 665 000 kronor.

Vaxholms stad har tidigare, på sätt närmare framgår av propositionen 1943:287, förbundit sig att såsom vederlag för att staden erhåller anslutning till vattenledningen erlägga räntor och amorteringar ävensom förbrukningsavgifter m. m. enligt vissa angivna grunder. Förnyade förhandlingar synas departementschefen böra upptagas med staden i syfte att få dessa avgifter reglerade med hänsyn till nu angivna merkostnader. Departementschefen förutsätter, att Kungl. Maj:t, därest godtagbar överenskommelse med staden icke kan vinnas, skall äga besluta om företagets utförande enligt det mera begränsade program, som avser anordnande av vattenledning allenast för de militära behoven.

Utskottet.

Utskottet finner de föreslagna ändringsarbetena å örlogsvarven i Karlskrona och Göteborg vara av behovet påkallade och tillstyrker, att desamma komma till utförande i enlighet med departementschefens förslag.

Vad beträffar den huvudsakligen för Rindön och Vaxholm avsedda vattenledningen, för vars utförande 1943 års riksdag anvisat medel, innebär det föreliggande förslaget icke någon utvidgning av byggnadsprogrammet utan är föranlett av uppkomna merkostnader. Mot beräkningen av dessa merkostnader, vilka dels äro beroende på prisstegringar, dels ock sammanhänga med materialsvårigheter, har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet har vidare icke något att invända mot det av departementschefen föreslagna sättet för bestridande av här ifrågavarande kostnader liksom ej heller mot vad departementschefen i övrigt i ärendet anför.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva,

a) att ovan under a. angivna arbeten må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1944/45 för

marinen anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 10 000 000 kronor,

b) att ovan under b. angivna merkostnader må bestridas från samma anslag.

11:o) **Biograflokal m. m. vid Hårsfjärdens örlogsdepå.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3, s. 55—57) att

dels till Biograflokal m. m. vid Hårsfjärdens örlogsdepå å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 89 000 kronor,

dels ock medgiva att till täckande av i marinförvaltningens skrivelse den 29 juni 1944 angiven kostnad för anskaffande av ny filmapparatutrustning må av det i riksstaten för budgetåret 1944/45 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av högst 12 000 kronor.

Den 20 februari 1944 förstördes kustflottans biograflokal vid Hårsfjärdens örlogsdepå genom eldsvåda. Marinförvaltningen har i skrivelse den 29 juni 1944 framhållit nödvändigheten av att de brunna lokalerna snarast möjligt ersattes genom nybyggnad med centraluppvärmning och tillgodoseende av brandsäkerhetens fordringar särskilt vad gällde utrymme för filmapparatutrustning. Kostnaderna för en dylik nybyggnad ha beräknats till 89 000 kronor, vartill skulle komma 12 000 kronor för inköp av ny filmapparatutrustning. Förstnämnda belopp har ansetts böra anvisas såsom ett särskilt investeringsanslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. För inköp av filmapparatutrustning hava erforderliga medel, 12 000 kronor, föreslagits böra utgå av anslaget till oförutsedda utgifter. Kostnaderna hava ansetts falla utanför den kostnadsram, som av 1942 års riksdag angivits för försvarsväsendet för budgetåren 1942/47.

Utskottet finner sig böra tillstyrka, att medel anvisas för återuppförande av den nedbrunna byggnaden i enlighet med det framlagda förslaget. Utskottet har ej heller något att erinra mot att anslaget till oförutsedda utgifter tages i anspråk på sätt föreslagits för inköp av ny filmapparatutrustning.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) till *Biograflokal m. m. vid Hårsfjärdens örlogsdepå* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 anvisa ett investeringsanslag av 89 000 kronor,

b) medgiva, att till täckande av i marinförvaltningens skrivelse den 29 juni 1944 angiven kostnad för anskaffande av ny filmapparatutrustning må av det i riksstaten för budgetåret 1944/45 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av högst 12 000 kronor.

Flygförvaltningens delfond.

12:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen medgiva (punkt 4, s. 57 och 58), att kulspruteskjutbana för fasta flygplan-kulsprutor vid Västmanlands flygflottilj må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1944/45 för flygvapnet anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 27 000 000 kronor.

Flygförvaltningen har framhållit, att inskjutningen av påmonterade flygplankulsprutor vid Västmanlands flygflottilj tidigare ägt rum i ett grustag i Badelundaåsen. Flottiljens flygplan hade därefter utrustats med rörliga kulsprutor, som icke krävde sådan inskjutning. Då flygplanen numera åter i stor utsträckning vore utrustade med fasta kulsprutor med betydligt grövre kaliber än tidigare, vore grustaget ur säkerhetssynpunkt otillfredsställande, varför en ny inskjutningsbana borde anläggas. Ämbetsverket har därför hemställt, att erforderliga medel, av ämbetsverket beräknade till 22 500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vartill komme prisstegring och administrationskostnader, måtte av Kungl. Maj:t ställas till ämbetsverkets förfogande med anlåtande av tillgängliga anslag.

Ur beredskapssynpunkt har det synts departementschefen önskvärt, att en inskjutningsbana för fasta flygplankulsprutor snarast möjligt anläggas vid Västmanlands flygflottiljs etablissement vid Hässlö. Då det är fråga om en fast, även för fredsändamål avsedd anläggning, böra kostnaderna enligt departementschefens mening bestridas av anslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. för flygvapnet. De av flygförvaltningen framlagda kostnadsberäkningarna hava icke givit departementschefen anledning till erinran.

Utskottet. Då behovet av ifrågakvarande för fasta flygplankulsprutor avsedda inskjutningsbana får anses styrkt, finner sig utskottet böra föreslå, att medel anvisas för ändamålet i enlighet med de verkställda kostnadsberäkningarna. Mot det föreslagna sättet för medlens bestridande har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att kulspruteskjutbana för fasta flygplankulsprutor vid Västmanlands flygflottilj må komma till utförande med anlåtande av det för budgetåret 1944/45 för flygvapnet anvisade investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten m. m. av 27 000 000 kronor.

Försvarets fabriksfond.

13:o) **Utbyggnad av den centrala tvätt- och reparationsanstalten i Boden.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen medgiva (punkt 5, s. 58—60), att den centrala tvätt- och reparationsanstalten i Boden må utbyggas till i huvudsak den omfattning som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 20 oktober 1944 angivits.

I enlighet med av Kungl. Maj:t i prop. 1943: 179 framlagda förslag medgav riksdagen (skr. nr 320), att vissa kostnader för centrala tvätt- och reparationsanstalter i Stockholm och Boden samt på Gotland finge bestridas från vissa av riksdagen tidigare anvisade medel. För anläggningen i Boden beräknades i propositionen kostnaderna till 675 000 kronor för byggnadsarbeten och 215 000 kronor för erforderlig nyanskaffning av maskinutrustning. Genom beslut den 30 juni 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt försvarets fabriksstyrelse att inkomma med förslag rörande användningen av medel som avsetts för nämnda anläggningar.

Efter framställning av Kungl. Maj:t i propositionen nr 112 har innevarande års riksdag (skr. nr 327) beslutat, att ytterligare fyra centrala tvätt- och reparationsanstalter skola uppföras, varjämte riksdagen för detta ändamål å försvarets fabriksfond anvisat erforderliga investeringsanslag.

I enlighet med riksdagens önskemål har vid planläggningen av de centrala tvätt- och reparationsanstalterna eftersträfvats att dimensionera dem även för andra än militära behov i den mån intresset för samarbete förefunnits från civilt håll och ett sådant samarbete kunnat medföra fördelar ur drifts-ekonomiska och andra synpunkter. Sålunda har, förutom vid gotlandsanstalten, ett samarbete med vederbörande landsting förutsatts jämväl för den av innevarande års riksdag beslutade anstalten för mellersta Norrland i Långsele. Vid framläggandet av propositionen nr 112 till innevarande års riksdag anförde departementschefen, att den omständigheten, att samarbets-tanken icke för det dåvarande syntes kunna förverkligas i någon större omfattning, icke borde utesluta, att frågan ånyo upptoges, därest förhållandena gäve anledning därtill, varvid departementschefen förutsatte, att det borde ankomma på fabriksstyrelsen att följa utvecklingen på området och tillvarataga de möjligheter till samarbete, som kunde yppa sig och vara ägnade att medföra fördelar.

Beträffande den beslutade anstalten i Boden har försvarets fabriksstyrelse i skrivelse den 9 oktober 1944 meddelat, att möjlighet nu yppat sig till samarbete med järnvägsstyrelsen och Aktiebolaget trafikrestauranger. Preliminärt avtal om dylikt samarbete har träffats. Anstalten, som beräknats för ett tvättbehov av 850 000 kg per år, skulle för att tillgodose detta nytillkommande behov utbyggas för ytterligare 330 000 kg. Kostnaderna för utbyggnaden ha beräknats till 222 000 kronor för byggnader och 40 000 kronor för maskinell utrustning. Den årliga kostnadsbesparingen har fabriksstyrelsen

uppskattat till 10 000 kronor på grundval av 1939 års prisläge. För järnvägsstyrelsen och det statliga bolaget beräknas samarbetet medföra en årlig besparing av 24 000 kronor enligt nämnda prisläge.

Då det ifrågasatta samarbetet skulle bli till fördel för statsverket har departementschefen tillstyrkt, att den centrala anstalten i Boden utbygges i enlighet med fabriksstyrelsens förslag. I detta sammanhang har ansetts allenast böra utverkas riksdagens medgivande i princip till utbyggnaden. Till frågan om medelsanvisning ämnar departementschefen återkomma vid framläggandet av nästa års statsverksproposition.

Utskottet.

Enligt det föreliggande förslaget skulle den av 1943 års riksdag beslutade centrala tvätt- och reparationsanstalten i Boden utbyggas för tillgodoseende av jämväl järnvägsstyrelsens och Aktiebolaget trafikrestaurangers tvättbehov i övre Norrland. Kostnaderna för den härför erforderliga utbyggnaden hava beräknats till 222 000 kronor för byggnader och 40 000 kronor för maskinell utrustning. Då det föreslagna samarbetet torde vara ägnat att medföra fördelar för statsverket och utbyggnadsförslaget icke givit utskottet anledning till erinran, tillstyrker utskottet, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t det begärda medgivandet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att den centrala tvätt- och reparationsanstalten i Boden må utbyggas till i huvudsak den omfattning, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 20 oktober 1944 angivits.

Stockholm den 1 december 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Lindström, Bäcklund, Holmström, Heiding, Gustaf Karlsson, Sundberg* och *Emil Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Ward, Persson* i Falla, *Persson* i Tidaholm, *Nilsson* i Steneberg, *Lindholm*, fru *Alvén*, herrar *Lundberg* i Hälsingborg, *Akerström, Norup* och *Onsjö*.